

הילד דניאל בארמון נבוכדנאצר

הרב שמואל ישמח

(1) גמ' ברכות נז, ע"ב: "ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה".

שולחן ערוך (או"ח, ריח, ד-ז): "הרואה מקום שנעשה נס ליחיד אינו מברך, אבל הוא עצמו מברך (אם לא היה שם 30 יום) 'שעשה לי נס במקום הזה' (אך אם הנס איננו יוצא מגדר הרגיל יברך בלי שם ומלכות). וכל יוצאי ירכו (בניו ונכדיו, ובמקרים מסוימים גם הנינים וכו') גם כן מברכים 'שעשה נס לאבי (או 'לאבי אבא') במקום הזה!... על נס של רבו (המובהק) צריך לברך... על נס של אדם שנתקדש בו שם שמים, כגון דניאל וחבריו, מברך. לפיכך הרואה גוב אריות של דניאל, וכבשן האש של חנניה מישאל ועזריה, מברך 'שעשה נס לצדיקים (או 'לדניאל' וכו') במקום הזה!...".

(2) סנהדרין צח, ע"ב (מתורגם): בגמ' שאלו מי ראוי להיות משיח, ואמר רב: "אם המשיח הוא מן החיים כיום – כגון רבנו הקדוש, ואם מן המתים הוא – כגון דניאל איש חמודות".

יומא עז, ע"א: "אמר (גבריאל) לפניו (לפני הקב"ה): רבונו של עולם, אם יהיו כל חכמי אומות העולם בכף מאזנים ודניאל איש חמודות בכף שניה – לא נמצא מכריע את כולם?!"

שוחר טוב קיד, ה: "באיזה זכות יצאו בני ישראל ממצרים? ר' יהודה אומר: בזכות דם הפסח ודם המילה... ר' נחמיה אומר: בזכות התורה שעתידין לקבל... ר' אליעזר בן יעקב אומר: בזכות חנניה מישאל ועזריה, שנאמר 'וירא אלהים את בני ישראל' (שמות ב, כה), ובהם כתיב 'כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי [והקדישו את קדוש יעקב] (ישעיה כט, כג), מהו כי בראותו ילדיו? 'ילדים אשר אין בהם כל מום' (דניאל א, ד), שהקדישו שמי בכבשן האש"

(3) סדר תנאים ואמוראים: "...וירמיה ליחזקאל ויחזקאל לחולדה וחולדה לחגי וחגי לזכריה וזכריה לעזרא. עד כאן היתה רוח הקודש מכאן ואילך היו משתמשים בבת קול. ועזרא מסרה לאנשי כנסת הגדולה ואלו הן אנשי כנסת הגדולה: זרובבל, ישוע, נחמיה, שריה, רעליה, מרדכי בלשן, מספר בגוי, רחום, בענה. ואנשי כנסת הגדולה מסרוה לשמעון הצדיק...".

רש"י אבות א, א: "לאנשי כנסת הגדולה – זרובבל שריה רעליה ומרדכי בלשן שהיו בימי עזרא בבנין בית שני".

רמב"ם (הקדמה ליד החזקה): "בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם חגי זכריה ומלאכי דניאל וחנניה ומישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה ומרדכי בלשן וזרובבל והרבה חכמים עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון מהם הוא שמעון הצדיק והוא היה מכלל המאה ועשרים. וקיבל תורה שבעל פה מכולם והוא היה כהן גדול אחר עזרא".

(4) אבן עזרא (דניאל א, ד): "והנה צוה לבקש מי שנמצאו בו אלה המדות, ולא נמצאו בילד פחות מט"ו שנה, והנה אין צורך ללמדם השלש שנים כי אם כתב כשדים ולשונם, לדבר עם המלך בלשונם, והנה חכמים גדולים יצאו מירושלים, והנה דניאל יצא בן ט"ו שנה בלכת היוקים לבבל...".

(5) מלבי"ם: "וישם דניאל על לבו – שדניאל חשב כי ייחד אותו (=את דניאל) לעבודת אלילים, וירצה להעבירו על דת, ושגם המאכלים והיין שייחד לו יהיו מזבחי מתים ויין נסיכים [ובאמת יש מפרשים שפירושו שם 'פת בג' – פת הנקרב לעבודת אלילים]".

רלב"ג: "וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל – קיבלתי בפירוש זה מהרב אדוני אבי ז"ל, כי 'יתגאל' היפך מענין 'גואל'. וקרוב, כמו מילת 'ישרש' שהוא היפך מענין 'שורש', ורוצה בו עקירת שורשים. והרצון בזה גם כן, שלא יפסידו גואלנו, כי אם יאכלו מפת הגויים ההם או ישתו מיינם, יהיה סיבה שתרבה האהבה בינם, ואולי יתחתנו זה בזה. ומפני זה גזרו רז"ל על יינם משום בנותיהם. ועם כל זה לא יכלו למונעם מפני זה, כי כבר התחתנו רבים מהם עם הזרים, כמו שנזכר בספר עזרא...".

(6) רמב"ם, מאכלות אסורות, פרק יז: ט. ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים, ואף על פי שאין לאיסורן עיקר מן התורה גזרו עליהן, כדי להתרחק מן העכו"ם עד שלא יתערבו בהן ישראל ויבואו לידי חתנות. ואלו הן: אסרו לשתות עמאן ואפילו במקום שאין לחוש ליין נסך, ואסרו לאכול פיתן או בישוליהן ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליהן. י. כיצד? לא ישתה אדם במסיבה של עכו"ם, ואף על פי שהוא יין מבושל שאינו נאסר, או שהיה שותה מכליו לבדו. ואם היה רוב המסיבה ישראל מותר... יב. אף על פי שאסרו פת עכו"ם, יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת הנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל, ובשדה מפני שהוא שעת הדחק, אבל פת בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלן.

לע"נ ולאורי של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

יג. הדליק העכו"ם את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עכו"ם, או שהדליק העכו"ם ואפה העכו"ם ובא ישראל וניער האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הפת הרי זו מותרת, ואפילו לא זרק אלא עץ לתוך התנור התייר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה. יד. עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש או פרישין וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא חי - הרי אלו מותרין, ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות, אם בישלן העכו"ם מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן הרי אלו אסורין משום בשולי עכו"ם. טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהם, אבל דבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן עכו"ם, אף על פי שאינן נאכלין חיים - הרי אלו מותרין וכן כל כיוצא בהן, שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה, ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבריו עליו.

(7) רמב"ן עבודה זרה דף לו, ע"א: "הא דאקשינן 'ושמן דניאל גזר עליו?! והאמר באלו' וכו'. קשה לי: ליקשי נמי פת ויין?! והראב"ד ז"ל מתרץ דהוא הדין, דהא אמר 'לכל ישראל הורה', וכתוב פת ויין, אלא חדא מינייהו נקט וחדא תירוצא סליק להו לכולהו... ונראה לי דדניאל הורה ודאי לכל ישראל, ומיהו לא קבלו ממנו דברים שהם חיי נפש כגון פת ויין..."

(8) בית יוסף, יורה דעה, סימן קכג: "וחכמים גזרו על סתם יינם משום בנותיהן (טור) - שם (גמ' עבודה זרה דף לו): 'גזרו על פתן ושמנן משום יינם, ועל יינם משום יחוד בנותיהן'... הרשב"א כתב ב'תורת הבית הארוך' דכשגזרו על סתם יינן משום בנותיהם לא אסרוהו אלא בשתיה, ובית דין שלא חריהם ראו שהורגלו הרבה לנסך ולפיכך הוסיפו באיסור היין וגזרו על סתם יינם איסור הנאה משום ודאי יינם... והיה נראה לומר שטעמו (של הרשב"א) משום דאמרינן בפרק שני דעבודה זרה (דף לו) ובפרק קמא דשבת (דף יז): דפתן ויין ושמנן ובנותיהן כולן משמונה עשר דבר, כלומר משמונה עשר דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל, ואילו מקרא משמע דניאל גזר עליו דכתיב 'וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובין משתיו'. ואף על גב דפליגי התם (עבודה זרה שם) רב ושמואל, דמר סבר 'על לבו שם ולכל ישראל הורה', ומר סבר 'על לבו שם ולכל ישראל לא הורה', איכא למימר דלא פליגי אלא בשמן, אבל יין לכולי עלמא דניאל גזר ומיהו לא גזר (דניאל) אלא בשתיה, ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו אף בהנאה... אי נמי דניאל גזר שלא לשתותו במסיבת גוים או בביתם, ואתו תלמידי שמאי והלל ואסרוהו בשתיה לגמרי אפילו בבית ישראל, כנ"ל לדעת הרשב"א ז"ל".

(9) מדרש דניאל: "וללמדם ספר ולשון כשדים - רצונו לומר כתב הכשדים ולשונם. כי כל אומה שבעולם היא מובדלת מזולתה 3-דברים, והם הלשון והכתב והדת שלה, וצוה נבוכדנצר ללמד אותם שתי מידות אלו, שהם הכתב והלשון, ולהניח אותם על דתם ועל תורתם ואמונתם".

(10) כסף משנה (הלכות יסודי התורה ה, ד): "כל מי שנאמר בו 'יעבור ואל יהרג' ונהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו (לשון הרמב"ם) - סובר רבינו (הרמב"ם) שכשאמרו בגמ' 'יעבור ואל יהרג' פירוש צריך לעבור כדי שלא יהרג. אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר - צדקה תיחשב לו. ונראה שמפרשים 'יעבור ואל יהרג' הרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג. וכתב בנימוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו, אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך - רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם וילמדו ליראה את ה' ולא יהו בכל לבם".

(11) רד"ק מלכים ב, פרק כד, א-ב: "...מצאנו כי נבוכדנצר מלך בשנה הרביעית ליהויקים... ובדניאל אומר 'בשנת שלש למלכות יהויקים... והנה אמר כי יהויקים הגלה בבל... וירמיה נתנבא עליו 'סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים' נראה כי בדרך מה? ואמר כי בשנת שלש למלכות יהויקים שהמליכו פרעה נכה, ובסוף ג' שנים ליהויקים בתחלת שנה רביעית לו התנבא ירמיהו שיבא נבוכדנצר על ירושלים, ובא בשנה ההיא ויצר עליה ולכדה, ולקח את יהויקים והוליכו בבל כמו שאומר בספר דניאל, והשיבו לירושלים, ועמד בירושלים שלש שנים באמונתו עם מלך בבל ומרד בו... לא ידענו כמה היה בבבל טרם שובו לירושלים..."

(12) בבלי סנהדרין צג, ע"ב: אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מאי דכתיב 'שש השערים האלה נתן לי'... רמז [רמז] לה שעתידין ששה בנינים לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות, ואלו הן: דוד, ומשיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. דוד - דכתיב ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתו בן לישי בית הלחמי, (1) ידע נגן, (2) וגבור חיל, (3) ואיש מלחמה, (4) ונבון דבר, (5) ואיש תאר, (6) וה' עמו... משיח - דכתיב ונחה עליו רוח ה' רוח (1) חכמה (2) ובניה רוח (3) עצה (4) וגבורה רוח (5) דעת (6) ויראת ה'... דניאל חנניה מישאל ועזריה - דכתיב בהו אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשכלים בכל חכמה וידעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים...

(13) גמ' שבת לא, ע"א: "אמר ריש לקיש: מאי דכתיב 'והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת' וגו'? אמונת - זה סדר זרעים, עתיך - זה סדר מועד, חסן - זה סדר נשים, ישועות - זה סדר נזיקין, חכמת - זה סדר קדשים, ודעת - זה סדר טהרות. ואפילו הכי 'יראת ה' היא אוצרו'. אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי 'יראת ה' היא אוצרו' - אין, אי לא - לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חיטין לעלייה. הלך והעלה לו. אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון? אמר לו: לאו. אמר לו: מוטב אם לא העליתיה... אמר רבה בר רב הונא: כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו. בהי עייל? מכריז רבי ינאי: חבל על דלית ליה דרתא, ותרעא לדרתא עביד. אמר רב יהודה: לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו, שנאמר והאלהים עשה שיראו מלפניו. רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא. אמר ליה חד לחבריה: ניקו מקמיה, דגבר דחיל חטאין הוא, אמר לו אידיך: ניקו מקמיה; דגבר בר אוריין הוא. אמר ליה: אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא - ואמרת לי את בר אוריין הוא?! תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר: אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה' וגו' וכתביב 'ויאמר לאדם ה' יראת ה' היא חכמה' וגו', שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. תסתיים".